

Т.Д.Гошко*

ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ – ІНІЦІАТОР СПІВПРАЦІ ГАЛИЦЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ ІЗ ВУАН

У 1928 р. Іван Крип'якевич надіслав Михайлові Грушевському записку, в якій виклав широку програму співробітництва галицьких дослідників із ВУАН у царині історичних наук (документ публікується у статті). Передісторія цього проекту, його зміст та спроби реалізації розглянуті на тлі історії співпраці Історичної секції ВУАН із західноукраїнськими вченими. Унаслідок репресій початку 1930-х рр. більшу частину намірів І.Крип'якевича та М.Грушевського, зокрема ідею створення галицької групи вчених у системі ВУАН, так і не було реалізовано.

У родинному архіві Крип'якевичів зберігається ґрунтовна записка Івана Петровича, надіслана до Києва восени 1928 р., в якій йдеться про розширену співробітництва киян із галицькими дослідниками, насамперед, у царині регіональних студій, та «уведення їх у постійну норму і більш широку систему»¹, тобто створення постійної групи ВУАН у Галичині. Утім, ця ідея, більшою мірою, не була ані новою, ані несподіваною.

У грудні 1873 р. у Львові виникло Літературне товариство імені Шевченка, яке вже в 1892 р. реорганізувалося у Наукове товариство імені Шевченка (НТШ), котре й стало практичним прообразом, моделлю майбутньої офіційної Всеукраїнської академії наук. Власне, так оцінював його М.Грушевський, виступивши з нагоди ювілею ВУАН із програмною статтею «Три академії»: «Наукове товариство імені Шевченка дійсно перетворилось в поважну наукову установу і в початку ХХ століття придбало собі в науковому світі ролю і значіння фактичної, хоч і безпритульної, української академії»². Таким чином, «постулят Української академії наук як маніфестація культурної і національної рівноправності українського народу з іншими культурними націями був виставлений з кінцем 1880-х рр., після того, як протягом 1860–1880-х рр. завели свої академії майже всі слов'янські народи»³. Орієнтувалися вони не на берлінсько-петербурзький взірець із пріоритетом математично-природничих наук, а на французько-бельгійську систему з перевагою історично-мистецьких дисциплін. Зокрема, 1866 р. було засновано Югославську академію наук, 1871 р. у Польську академію наук перетворено Краківське наукове товариство, 1886 р. з Сербського наукового товариства постала Сербська академія наук, 1889 р. засновано Чеську академію наук і мистецтв, 1911 р. в академію наук перетворено Болгарське наукове товариство. До цієї справи доклали зусиль провідні українські вчені, що стали виразниками сили національного духу.

У лютому 1889 р. львівська «Правда» повідомила про намір перетворити Літературне товариство імені Шевченка в наукову інституцію, «заложити при тім суто науковий орган і добитися від австрійського уряду перетворення його в Українську академію наук». Однак у дійсності «не передбачалось ніяких перспектив для перетворення її в офіціальну академію в рямцях австрійської конституції»⁴. Як відомо, Українську академію наук таки було створено, щоправда лише у 1918 р., і то не у Львові, а в Києві. Повернув-

* Гошко Тетяна Дмитрівна – канд. іст. наук, доцент кафедри класичних, візантійських та середньовічних студій Українського католицького університету (Львів).

E-mail: hoshko@ucu.edu.ua

пись із-за кордону в 1924 р. М.Грушевський значною мірою відкоригував структуру й загалом роботу інституції, збагативши та наповнивши її новими силами і напрямами.

На той час історичні установи ВУАН було «поділено між два організуючі центри: Історично-філологічний відділ та Історичну секцію (не рахуючи історично-юридичних комісій Соціально-економічного відділу)». Кожен із них мав свою галузь і методи дослідження, специфічну структуру. Загалом на 1928 р. перший (Історично-філологічний) відділ складався з 39 комісій, інститутів, комітетів і музеїв. При ньому функціонували наукові товариства: Історичне товариство Нестора-літописця, Історично-літературне товариство (С.Єфремов), Товариство дослідів української історії, письменства і мови в Ленінграді (В.Перетц), що пізніше перетворилось у філію ВУАН, як, зрештою, і наукові товариства Полтави, Одеси, Катеринослава, Кам'янця-Подільського⁵.

Оскільки М.Грушевський, слідом за В.Антоновичем, надавав великого значення історичному районознавству, вважаючи, що «історія України єсть сума земель, які зформувалися під впливами географічних, економічних, колонізаційних, комунікаційних, культурних і політичних умов»⁶, то за його ініціативи у середині 1920-х рр. при Історичній секції у складі Кафедри історії українського народу було створено регіональні комісії⁷ (Комісія дослідження історії Києва та Правобережжя (перша назва – Комісія старого Києва), Комісія Лівобережжя і Слобожанщини, Комісія Полудневої (Степової) України та Комісія дослідження історії Західної України)⁸, що мали не лише розширити ареал дослідницької праці вчених, але й залучити до роботи нові наукові кадри з периферії, тобто, не номінально, а реально перетворити ВУАН на всеукраїнський науковий осередок. На думку М.Грушевського, ці комісії мали становити «асоціацію історичного районознавства України, що ставлять своїм завданням спільними силами – академічного осередка і місцевими, розвивати дослід тих історично-даних районів, з яких складалася українська земля в минулому і дає їх відчувати у сучасному»⁹. З останньою із перелічених комісій пов'язана наукова діяльність І.Крип'якевича.

Проект створення Науково-дослідної кафедри історії України (НДКІУ), однією із ключових складових якої мала стати секція з вивчення історії Західної України, належав М.Грушевському, який починав свою наукову діяльність у Галичині, організовував тут наукові інституції і налагоджував дослідницьку роботу. Але в остаточному варіанті структури НДКІУ, затвердженому постановою президії Укрголовпрофосвіти Народного комісаріату освіти УСРР від 24 жовтня 1924 р. (як і в першому, від 8 липня 1924 р.) ця секція відсутня¹⁰. І хоча Науковий комітет НКО УСРР у своїй постанові від 19 серпня 1924 р. визнав за недоцільне створення цих комісій, спільне зібрання ВУАН вирішило організувати їх коштом академії (протокол від 29 вересня 1924 р.). Проте серед цих установ Комісія дослідження історії Західної України ще не згадується. Лише на кінець 1925 р. маємо дані про її перших співробітників, відтак можна говорити про фактичне створення¹¹. Як вважає Т.Папакіна, комісія від початку мала особливий статус, оскільки вона повинна була встановити контакти з науковими установами й окремими вченими не тільки тих частин Західної України, які перебували в межах УСРР, але й тих, що ввійшли до складу Польщі, Румунії та Чехословаччини, щоби спільно досліджувати історію соціального, економічного й політичного розвитку всіх українських земель «по той бік кордону», «ув'язати наукову працю цих порізаних політичним кордоном земель в одну цілість»¹².

Науковий центр Комісії дослідження історії Західної України ВУАН перебував не у Львові, очолював її М.Грушевський, а співголовою був тодішній голова НТШ К.Студинський. З інституцією співпрацювали такі галицькі дослідники, як М.Возняк, Ф.Колесса, М.Кордуба, І.Крип'якевич, В.Герасимчук, І.Свенціцький, В.Щурат та ін. І це мало неабияке значення, адже у самому Києві робота комісії ускладнювалася тим, що тут було обмаль літератури про Західну Україну. А за час існування, завдяки К.Студинському, інституція придбала для комплектації бібліотеки Історичної секції ВУАН цінну збірку галицької преси – «Діло», «Свобода», «Руслан», «Галичанин», «Слово», «Буковина», «Вперед», «Світ», «Правда» тощо¹³.

Загалом комісія проводила чималу роботу. Так, із нагоди століття першої збірки українських пісень М.Максимовича у жовтні 1927 р. Історична секція ВУАН за участю комісії Західної України скликала Галицько-український науковий з'їзд, на якому з доповідями виступили галицькі вчені К.Студинський, Ф.Колесса, О.Макарушка, М.Лозинський¹⁴. Для особистих контактів і відвідин радянської України західноукраїнські діячі взагалі досить часто використовували найрізноманітніші ювілеї, які відзначалися в рамках ВУАН, чи підготовлені академією конференції.

Перші плоди співпраці київських і галицьких дослідників комісія презентувала у вигляді 1-го тому збірника «Матеріали до культурної й громадської історії Західної України», що містив листування І.Франка та М.Драгоманова за 1877–1895 рр. До впорядкованого М.Возняком видання ввійшло 347 листів із колекції автографів НТШ та Українського національного музею у Львові¹⁵.

Реальною і важливою частиною роботи комісії було складання бібліографії економічного, соціального, культурного життя Галичини, яка мала охопити перш за все довоєнну літературу (1901–1915 рр.). Скласти її доручили співробітникові інституції В.Дорошенку. Бібліографічна робота зацікавила галицьких учених, адже вона відразу могла дати відчутний результат. Без таких, здавалося б, рутинних студій не можна було говорити про розробку будь-якої тематики стосовно Західної України. Восени 1928 р. з ініціативи М.Грушевського в редакції «України» відбулися наради співробітників часопису. 5 жовтня на першій із них ішлося про створення розділу «Бібліографічний реєстр» (у цей час при раді академії розпочала роботу Бібліографічна комісія, але, як зазначалось у «Короткому звідомленні про діяльність установ ВУАН за 1928 р.», «ця установа ще не встигла широко розгорнути своєї діяльності і пробує в стадії організації»¹⁶) з переліком усіх праць з українознавства – наукових, науково-популярних та популярних, надрукованих у поточному році українською мовою. На наступній нараді обговорювалося питання про те, як залучити до формування реєстрів зарубіжних видань співробітників із-за кордону¹⁷.

Галичани долучилися до справи складання оглядів і реєстрів для часопису «Україна», в якому був окремий розділ про досягнення української науки – «Бібліографічний огляд». У цьому ж був задіяний і І.Крип'якевич, який саме налагоджував співпрацю з ВУАН і поновив контакти з М.Грушевським. Щоправда, ще в 1927 р. І.Крип'якевич залучився до роботи Комісії біографічного словника, якою керував С.Єфремов. Про це не без певних заздрощів згадає М.Грушевський у листі К.Студинському від 29 листопада 1927 р.: «Оногди на засід[анні] Іст[орико]-філ[ологічного] відділу подав Єфр[емов] до відома, що до Комісії біограф[ічного] словника (голова Єфр[емов], керівник Могилянський) зголосився Крип'якевич як співробітник, і ком[ісія] проголосила затвердити його нештатним співроб[ітником]. Отже, паралельно з

співроб[ітниками] львівськими, ув'язаними з нашими установами, починається ув'язка з ефремівськими¹⁸».

Лише у квітні 1928 р. І.Крип'якевич налагоджує листування з М.Грушевським (за неповні три роки надіслано 49 листів)¹⁹. Власне, з того часу розгортається його співробітництво з Історичною секцією ВУАН і Науково-дослідною кафедрою історії України. Принагідно слід зазначити, що співробітництво І.Крип'якевича з академією у цей час не обмежувалось Історичною секцією та Комісією біографічного словника – він брав участь у виданнях Українського наукового інституту книгознавства, Українського бібліологічного товариства в Києві та Українського географічного інституту у Харкові²⁰.

Саме восени 1928 р., коли М.Грушевський започаткував бібліографічні студії в рамках видання часопису «Україна», І.Крип'якевич і звернувся до нього із пропозицією про розширення співробітництва, тобто створення постійної групи вчених під егідою ВУАН у Галичині: «Для доцільної організації дослідів потрібний організаційний центр у Львові, що стояв би у постійних зв'язках з комісією Західної України у Києві». Вочевидь, це мав би бути науковий осередок на кшталт того, що існував у Вінниці під орудою В.Отамановського²¹.

Ця записка І.Крип'якевича була надіслана до Києва, але, мабуть, основні її ідеї так і залишилися нереалізованими. Те, що М.Грушевський ознайомився з цим документом, видно насамперед з одного із його листів до І.Крип'якевича: «Два листи Ваші дістав – з рец[ензією] на Пастернака і з запискою. Прочитав її й листа з великим зацікавленням. Дуже спочуваємо заснованню львівської групи співробітників Істор[ичної] секції, зокрема комісії Зах[ідної] України, притягненню провінціальних співробітників, і дуже радий, що Ви хочете сим зайнятися. Позволю тільки звернути Вашу увагу, що годилось би вести се в контакт з професором Студинським, котрий являється співголовою комісії Зах[ідної] України і взагалі діяльним нашим співробітником. Не випадає вести сього поза ним – хоч фактично вестимете се Ви; може б, Ви побачилися з ним і побалакали про сі пляни»²².

Згадує про цю справу М.Грушевський і в листуванні зі К.Студинським (14 жовтня 1928 р.), намагаючись налагодити безпосередні переговори двох дослідників: «Крип'якевич виявляє охоту розширити роботу на провінції і у Львові в зв'язку з ком[ісією] Зах[ідної] України й Історичною секцією взагалі. Я радив йому порозумітися з Вами, як спів-головою комісії Зах[ідної] Укр[аїни]. Ухвалили ми завести в «Укр[аїні]» бібліографію (побіч критики) і я до того захожую його і В.Дорошенка»²³.

Однак М.Грушевський не вважав пріоритетним створення постійної групи галицьких учених у складі ВУАН, а саме це було основною ідеєю записки І.Крип'якевича, що сприймалася у Києві радше як завдання на перспективу. Натомість на перший план виходило виконання окремих практичних програм і спорадична співпраця з істориками Західної України, яка розгорнулася значно раніше, і зараз ішлося про її можливе розширення. Зокрема, у згаданому листі до І.Крип'якевича М.Грушевський обговорював такі плани найближчого співробітництва з окремими дослідниками з Галичини: «Далі – у нас піднято питання про заведенне бібліогр[афічної] реєстри в *Укр[аїні]* – нові книги і статті, для Зах[ідної] Укр[аїни], Польщі, може ще яких небудь країн було б цінно, щоб Ви і К^о взяли се на себе. Матер[іальна] вигода при тім повні можлива – детальніш поговоримо про се при побаченню»²⁴.

У рамках цієї роботи І.Крип'якевич склав бібліографію Холмщини. Крім того, як зазначалось у звіті комісії за 1932 р., її співробітники пра-

цювали над бібліографічною картотекою Західної України. Знову ж таки як один із найактивніших співробітників виявив себе тут І.Крип'якевич, залучений М.Грушевським до так і нереалізованого проекту «Підручна бібліографія української історії». Було виготовлено і надіслано до Києва 1400 бібліографічних карток – виглядає, що спільно з дійсним членом НТШ М.Андрусяком. Свідченням цього є лист М.Грушевського до свого львівського колеги від 1 січня 1929 р., де, поряд з іншими речами, ідеться про фінансові розрахунки ВУАН зі львівськими співробітниками: «На прислані Вам 70 дол[арів] прошу прислати квіт: за 1400 карток для картотеки бібліографії української історії Всеукраїнської акад[емії] наук 140 карбованців одержав др. Іван Крип'якевич, 20 грудня 1928 року (скільки з того піде Андрусяку, а скільки лишиться Вам прошу мене ласкаво повідомити)»²⁵. Щоправда, тут немає повної ясності. Зокрема, київська дослідниця Т.Папакіна, посилаючись на звіт комісії за 1932 р., твердить про 1000 бібліографічних карток із літературою про Західну Україну, які підготували співробітники комісії²⁶. Принагідно слід зазначити, що інтерес до бібліографії українознавства був у І.Крип'якевича досить тривалим і знаходив своє практичне втілення²⁷.

Видається, що ідея створення галицької групи вчених у системі ВУАН так і не була реалізована. Утім, Р.Крип'якевич упевнено стверджує про організацію у Львові сталої «групи співробітників Історичної секції та Комісії Західної України ВУАН»²⁸ (а саме такою була основна пропозиція І.Крип'якевича). Підтримує цю думку і О.Рубльов²⁹. Однак посилається Р.Крип'якевич на лист від 9 жовтня 1928 р., де йдеться лише про окремі, спорадичні, контакти. В інших документах та в листуванні І.Крип'якевича й М.Грушевського ми не бачимо даних про таку групу. А оскільки про неї немає інформації й у фінансових звітах, то з повним правом можемо припустити її фактичну відсутність. До речі, інші дослідники теж не згадують про таку групу галицьких учених у складі ВУАН. Можливо, основною перешкодою в реалізації цієї цікавої і потрібної пропозиції І.Крип'якевича були фінансові труднощі, які супроводжували академію від початку її існування, але у другій половині 1920-х рр. стали ще серйознішими. І пов'язано це було не стільки з проблемою нестачі коштів у державі (хоча й це не можна відкидати), скільки з ідеологізацією наукової сфери та встановленням певних ідеологічних пріоритетів для ВУАН. Із цього приводу М.Грушевський у серпні 1928 р. писав до Львова: «Все головно залежить від того, який буде бюджет академії в 1928/9 – а се ледве чи будем знати скорше 1.І.[1]929. Тоді будемо знати, чи 33%, полишені І відділу, будуть означати збільшенне, чи status quo, чи крок назад. Коли не буде збільшення, то се означає утрату ваги радянського осередку в загальноукраїнському життю. Жаль, але нічого не зробиш проти гасла – академія повинна служити індустріалізації, зв'язатися з промисловими центрами і т.д.»³⁰. Ще більшими виявились валютні труднощі («Ми попали в такий валютний клопіт, як я й не сподівався! Подавши завчасу всякі заявки, думали, що сього року не будемо мати такого клопоту, як торік, а маємо ще гірший! В листопаді замість сподіваної тисячі дістали на 150 дол[арів], а вчора прийшла ліцензія – на сто! Прийшлося розділити її на мікроскопічні порції»³¹), адже прірва конфронтації з рештою світу поглиблювалася, «залізна завіса» міцнішала. Переслати долари за кордон ставало дедалі складніше, а це утруднювало роботу з закордонними дописувачами, обмін літературою, а, відтак, гальмувало наукову роботу академії. Тому М.Грушевський змушений був звертатися з проханням зберігати валюту, виручену від продажу академічних видань за кордоном, щоби надалі використати її при купівлі іноземної літератури для наукової роботи в радянській

Україні. Відповідно, академія скорочувала кошти на запрошення в УСРР закордонних дослідників. Із тими ж труднощами зіткнувся й І.Крип'якевич.

Слід зауважити, що галицькі вчені, співпрацюючи з ВУАН, неодноразово відвідували Київ. Це зміцнювало співробітництво, розвивало індивідуальні взаємини вчених, що часто мали своє продовження у подальшому. Про таку поїздку залишилися цікаві спогади самого І.Крип'якевича: «Відпустку я використав на поїздку на радянську Україну. Дістав я запрошення від акад[еміка] М.Грушевського на археографічну нараду, міністерство освіти дало дозвіл, добув я паспорт і виїхав “за кордон” весною 1929 р. В Києві я передовсім відвідав Академію наук. Відділи не були тоді поділені на інститути, як тепер, в кожному відділі було безліч секцій, комісій, комітетів і т.д. В міру можливого творено нові установи і академія виглядала як будинок з різномодними добудовками і причіпками.

Автономний устрій мала Історична секція, яка з Українського наукового товариства перейшла до академії і мала кільканадцять комісій і комітетів, в яких працювало, мабуть, більше сотні людей. *Грушевський і тут виявився чудовим організатором і зібрав коло себе багато спеціалістів і початкуючих дослідників. Я мав на Іст[оричній] секції реферат з моєї праці про державу Б.Хмельницького*³². Мав і розмови з Грушевським в його будинку при [Паньківській] вул.: він з незвичайним завзяттям висловлювався проти німців, що 1918 р. “Україні вбили ніж в плечі”, остерігав щоб не рахувати на куркульство, що все йде на руку чужим інтересам і радив з НТШ у Львові “не знімати прапора академії наук”. На жаль, Гр[ушевськи] й виїздив тоді до Москви, разом з Перетцом, і я відвозив його до Коростеня, щоб продовжати розмови»³³.

Особливо важливими для І.Крип'якевича, та й Галичини загалом, були індивідуальні контакти з ученими – співробітниками ВУАН, причому не лише істориками: «Побачився я з різними молодшими істориками; зі старшого покоління, коротенько зустрівся з Багалієм, Василенком і Кордтом. Дуже симпатичне вражіння зробив на мене економіст ак[адемік] Воблий; він оповідав мені, що на довший період років укладає собі плян праці і виконує його. Познайомився з молодими письменниками і літераторами. В якійсь установі мав я доповідь про екслібрис і нав'язав зв'язок з київськими збирачами. Бував я на засіданнях Комісії історії укр[аїнського] права, яку провадив ак[адемік] Василенко – були там видатні спеціалісти, і я мав вражіння, що це найкраще зорганізована установа академії, і що до людей, і що до методів»³⁴.

Іздив я також до Харкова, до географічного інституту, відвідати Ст.Рудницького; інститут мав небагато робітників (м.ін. працював там старший галицький географ Величко) і не знати було доброї організації. Я залишив в інституті велику карту держави Б.Хмельницького, але вона десь там запропастилася. Харків робив дивне вражіння тим, що поруч з новочасними хмародерами (як будинок промисловості) стояли старосвітські дома, криті чи не дахівкою, старі церкви і т.д.»³⁵.

Загалом, М.Грушевський високо цінував роботу І.Крип'якевича і співробітництво з ним. Саме тому 29 січня 1929 р. він ухвалив рішення клопотатися перед Наркомосом УСРР про затвердження І.Крип'якевича дійсним членом Науково-дослідної кафедри історії України в Києві (для останнього це було важливо і в матеріальному плані, оскільки над ним нависла реальна загроза звільнення з польської гімназії, де він на той час викладав). Користь для кафедри окреслив сам М.Грушевський у записці: «Тому не тільки для наукової праці кафедри, як і для утримання зв'язку з науковими робітниками Західної України він був би дуже цінним: він міг би не тіль-

ки помагати членам кафедри в використуванні матеріалів Західної України, але і втягати місцеві наукові сили в процес нової наукової праці радянської України». Постановою від 1 жовтня 1929 р. Укрнаука НКО УСРР затвердила І.Крип'якевича дійсним членом кафедри. Як стверджує О.Юркова, це було останнє перед закриттям кафедри у вересні 1930 р. затвердження її дійсного члена³⁶.

Це вже були складні часи для ВУАН (надто недовгим виявився період українізації та сприяння розвитку української науки), і співпраця з галицькими істориками так і залишилася на попередніх позиціях. Здавалося, єдиним реальним проектом на той час був план видання збірника «Західна Україна». По суті, саме це і стало єдиним дійсним, але безрезультатним утіленням пропозиції І.Крип'якевича. Про це ж, власне, у 1930 р. писав М.Грушевський: «Одним з конкретних завдань могла б бути підготовка збірника (порайонного) *Західна Україна*: в Держ[авному] вид[авництві] України зайшла зміна з зміною голови видавництва, новий включив у плян видав[ицтв]а збірник *Полуд[нева] Укр[аїна]*, і се дає надію на видання зб[ірни]ка *Західна Укр[аїна]*»³⁷. Як вважає Ф.Стеблій, саме під час візиту І.Крип'якевича до Києва було узгоджено концепцію видання³⁸.

Слід зазначити, що запропонована І.Крип'якевичем програма співробітництва була надзвичайно обширною й мала охопити всі гуманітарні сфери, які тією чи іншою мірою мали поступ у Галичині, насамперед у рамках роботи окремих комісій НТШ. Культурно-історична комісія, Комісія історичної писемності та Етнографічна комісія ВУАН мали б, на думку І.Крип'якевича, розгорнути цюнайширшу співпрацю з Етнографічною комісією Наукового товариства імені Шевченка, у першу чергу для збирання матеріалів із регіону Карпат, Полісся і Волині: «Для цього було б потрібно: 1) Постачання до Галичини анкетних листків до різних тем дослідю – у більшім числі примірників, щоби можна роздати їх між галицьких збирачів. 2) Установлення окремих стацій для збирання матеріалу в особливо інтересних околицях, нпр. в Жаб'ю для Гуцульщини (є там більше число інтелігентів, що могли б зацікавитись сею роботою), на Бойківщині, Лемківщині, Західнім Поліссю. 3) Популяризація і пропаганда робіт комісій в галицькій пресі, – через газетні статті можна б було увійти у контакт з невідомими збирачами на провінції».

Показово, що І.Крип'якевич пропонував розширити і перевести на постійну основу співпрацю не тільки з науковцями, але і з провінційними дослідниками та місцевими аматорами, що цілком відповідало тим програмним цілям, які ставив М.Грушевський перед регіональними комісіями ВУАН. Подібну співпрацю І.Крип'якевич пропонував для Всеукраїнської археологічної комісії та Археологічної секції ВУАН із музеєм Наукового товариства імені Шевченка, які мали б досліджувати пам'ятки не лише Галичини, але, за участі місцевих кадрів, і Західної Волині та Холмщини. Відповідно, із роботою цих комісій та Національного музею у Львові мала бути пов'язана співпраця у царині мистецтвознавства, іконопису та архітектури. Причому, цілком реальною в її рамках могла бути інвентаризація галицької мистецької старовини, якою у Львові, як зазначав І.Крип'якевич, уже займався М.Голубець.

Таку ж інвентаризацію, але вже письмових джерел, мали б розгорнути для порайонних комісій Правобережної, Лівобережної і Полудневої України, галицькі археографи та історики. Це мали б бути «не раз важні джерела, що переховуються в галицьких і польських архівах; особливо в часи австрійсько-німецьких і польських наступів на Україну захоплено й перевезено до Галичини і Польщі цілі локальні архіви з Правобережжя. Інвентаризація

тих польських "ревіндикацій" може мати велике значіння для порайонних дослідів, що ведуться у Києві. Для прикладу згадаю, що є в Галичині церковні візитації Чигирина і Суботова, старі види і пляни міст Східної України, багаті матеріали до історії Поділля й ин.». Принагідно слід наголосити, що, на превеликий жаль, така каталогізація й інвентаризація письмових та матеріальних джерел, незважаючи на свою важливість, не проведена і донині.

Справді, для реалізації настільки широкої програми співробітництва галицьких і київських науковців необхідні були чималі кошти, і вони мали бути закладені у бюджетному фінансуванні академії. Про необхідність такої регулярної «фінансової підмоги», у першу чергу для продовження розкопок, розпочатих галицькими археологами в рамках роботи музею Наукового товариства імені Шевченка, говорить у своїй записці І.Крип'якевич. А це, як зазначалося вище, з огляду на матеріальне становище ВУАН та ідеологічний імператив УСРР наприкінці 1920-х рр., уже було неможливим.

Найширшу програму майбутнього співробітництва І.Крип'якевич накреслював для комісії Західної України, що, зрештою, було цілком зрозумілим і логічним, адже, за задумом М.Грушевського, саме в рамках її роботи мали координуватися дослідження з різних напрямів співпраці галичан із киянами. Власне, ця програма згодом відобразилась у планах задуманого ВУАН збірника «Західна Україна»³⁹. Загалом ініціатори проекту розраховували на участь у ньому 62 авторів, у тому числі на 44 автора, з якими було узгоджено 49 тем, 8 таких, для кого визначено лише часові та регіональні рамки дослідження, 5 авторів, теми яких ще не було чітко окреслено і про які ми можемо лише здогадуватися. У підготовці збірника мали брати участь як галичани, так і наддніпрянські дослідники. Як слушно зауважив Ф.Стеблій, «у випадку реалізації даного проекту українська історична наука мала шанс збагатитися надзвичайно цінним набутком – першою ґрунтовною збірною науковою працею з історії західноукраїнських земель, створеною спільними зусиллями вчених Західної України і Наддніпрянщини, яка мала гідно продовжити серію порайонних збірників ВУАН, започатковану під редакцією М.Грушевського виданням *Київ та його околиці* (1925), *Чернігів і Північне Лівобережжя* (1930) й підготованим, але потім знищеним томом *Полуднева Україна*»⁴⁰. Однак ідея нового видання виникла надто пізно, і збірник «Західна Україна» помер, так і не народившись. Та це й не дивно, адже сама ідея його формування з'явилася вже тоді, коли розпочався процес ліквідації окремих комісій регіональних досліджень (так званих порайонних) у складі ВУАН.

На початку 1930-х рр. у системі академії відбуваються численні арешти у рамках сфабрикованої справи «Спілки визволення України», стрімко згортаються контакти з львівським НТШ. У вересні 1930 р. виходить остання, 43-тя, книжка редакovanого М.Грушевським часопису «Україна». Ще листопадово-груднева (1929 р.) сесія Історично-філологічного відділу ВУАН поклала початок реорганізації установ історичного циклу та подальшій їх ліквідації за рішенням березневої (1930 р.) сесії розширеної президії відділу, зокрема й комісії порайонного дослідження історії України. Комісію дослідження історії Західної України було підпорядковано безпосередньо президії відділу. Із 1931 р. розпочався перехід на нові позиції, що відповідали б потребам «соціалістичного будівництва». У науково-дослідну роботу впроваджувалася плановість, доцільність для народного господарства, методологічне «перезброєння» співробітників. Наслідком цієї кампанії та переорієнтації на соціально-економічні рейки стало створення у 1929 р. Комісії для вивчення соціально-економічної історії під керівництвом Д.Багалія⁴¹. Відтоді концеп-

ція збірника «Західна Україна» змінювалася неодноразово. М.Грушевський звернувся до І.Крип'якевича та К.Студинського з проханням збільшити кількість статей «про соц[іально]-екон[омічне] і політичне життя 2-ої половини ХІХ і поч[атку] ХХ в. – класову і націон[альну] боротьбу»⁴², адже «комісія чистки поставила жаданне, щоб збірник мав можливо актуальний характер»⁴³. Відтак його план зазнав змін⁴⁴.

8 березня 1931 р. у справі так званого «Українського національного центру» заарештовано керівника Комісії дослідження історії Західної України й Комісії заходознавства та американознавства Ф.Савченка⁴⁵. Це був початок кінця будь-яких наукових контактів західноукраїнських та вчених УСРР. Уже в перших протоколах «зізнань» Ф.Савченка наукові контакти Історичної секції ВУАН із членами НТШ у Львові зображались як прикриття конспіративних політичних зв'язків у рамках «контрреволюційної організації». Тут же подавалися конкретні прізвища львівських істориків, які нібито з «підривною», а не науковою, метою приїздили до Києва та Харкова⁴⁶.

14 березня 1932 р. на прилюдному засіданні Комісія дослідження історії Західної України постановила переглянути свій склад, поповнивши його «новими пролетарськими силами», у науковій роботі звернути увагу на тематику з «сучасного революційного руху на Західній Україні». Унаслідок цього до тематичних планів комісії було включено, крім культурно-історичних, ще й методологічні теми. Відбулися й значні кадрові зміни. Зокрема, 2 квітня того року на черговому засіданні зі складу комісії «як ідеологічно ворожих пролетарській науці» було виключено В.Герасимчука, І.Крип'якевича, В.Дорошенка, М.Мочульського, Ю.Сіцинського, Р.Роздольського. На цьому ж засіданні введено нових членів – М.Козоріса (з січня 1931 р.), який обійняв посаду голови комісії (обов'язки секретаря виконував О.Павлик, який був її членом з 1930 р.), С.Ткачівського (вів бібліографічну справу), М.Корніловича (з жовтня 1931 р.) та В.Лемешка (з листопада 1931 р.), а згодом – М.Ірчана й І.Ткачука (з квітня 1932 р.)⁴⁷. У 1934 р. січнева сесія ВУАН виключила зі свого складу дійсних членів академії М.Возняка, Ф.Колессу, К.Студинського, В.Щурата – як «ворогів трудящих мас України», а також С.Рудницького – як «активного контрреволюціонера і українського буржуазного націоналіста, відвертого пропагатора в своїх творах поглядів українського фашизму». 21 березня 1933 р. останнього було заарештовано і засуджено на 5 років позбавлення волі (розстріляний 3 листопада 1937 р.). Були страчені В.Бірчак, С.Канюк, М.Лозинський (3 листопада 1937 р.), І.Мондок, О.Павлик (5 листопада 1937 р.). Не уникли розправи і М.Козоріс та М.Ірчан (3 листопада 1937 р.), які ввійшли до складу Комісії дослідження історії Західної України у 1932 р. вже як «нове пролетарське поповнення». К.Студинський загинув за нез'ясованих обставин під час примусової евакуації зі Львова у 1941 р.⁴⁸ Дехто врятувався еміграцією, а декому, як І.Крип'якевичу, І.Карпинцеві, М.Кордубі, І.Шпитковському, пощастило пережити нацистську окупацію і радянську вакханалію, та не вдалось уникнути переслідувань.

Підсумовуючи цей період діяльності київської академії, Л.Винар зазначав: «Роки від 1928 до 1933 були винятково трагічними для ВУАН і взагалі для українського наукового життя. Починаючи від процесу Спільки визволення України (СВУ), систематичної ліквідації історичних установ Грушевського й комісій інших академіків, загальний наступ російських і українських марксистських істориків на Грушевського й інших вчених, які визнавали незалежність наукового дослідження, а вкінці урядова концепція пролетаризації і советизації академії причинилися до тотального знищення незалежної

науки і до перетворення академії у сліпе знаряддя партійної науки [...] це був остаточний кінець Української академії наук і початок "Академії наук УРСР", яка пропагує так звану "партійну науку", що не має нічого спільного з вищою науковою установою»⁴⁹. І в тій оновленій академії не було місця для співпраці з галицькими вченими.

Та все ж можна вважати, що частково плани М.Грушевського і І.Крип'якевича було втілено у життя. За підрахунками Ф.Стебля, на сьогодні відомо 11 текстів, які умовно можна вважати автентичними, оскільки вони друкувалися під час підготовки збірника «Західна Україна», або незабаром після припинення роботи над ним. Із них лише тексти І.Крип'якевича та Р.Роздольського, які були опубліковані пізніше, доопрацьовувалися, хоч їх заголовки, судячи з планів збірника, не змінювалися. Зміст статей ще шести авторів (В.Будзиновського, В.Карповича, І.Крип'якевича, І.Раковського, Ф.Срібного, В.Щурата) можна відтворити за їх публікаціями до 1929 р. Одна стаття збереглась у рукописі. Отже, 18 статей, тобто практично третину збірника, нині можна вважати придатними до відтворення його змісту⁵⁰. Частково підготовлені матеріали було винесено на суд читачів.

Чимало для, принаймні, часткової реалізації цієї дослідницької програми робив сам І.Крип'якевич, причому не тільки в галузі вивчення Галицько-Волинської держави чи історії руху під проводом Б.Хмельницького, але й у царині регіональних студій⁵¹. Більше того, певним утіленням ідеї збірника «Західна Україна» стало серійне видання «З історії західноукраїнських земель», а потім і «З історії Української РСР», що видавалося у 1950-х рр. академічним Інститутом суспільних наук (Львів), директором якого на той час був І.Крип'якевич.

Частина з запропонованих І.Крип'якевичем напрямів наукових студій почала розроблятися останніми роками. Ідеться, перш за все, про археологічну програму, вивчення і видання Галицько-Волинського літопису, західноукраїнського дипломатарію, урбаністичні студії, не кажучи вже про дослідження козаччини – чи не найпопулярнішу серед сучасних істориків тематику. Розпочато ґрунтовні студіювання церковних візитацій як джерела статистичного опису Галичини XVIII ст. Повним ходом іде вивчення західноукраїнської історіографії. Відрадно, що тут українські історики активно співпрацюють із сусідами – польськими дослідниками. Утім, більшою мірою, пропозиція І.Крип'якевича 1928 р. так і залишилася нереалізованою.

***

ЗАПИСКА

про кооперацію галицьких дослідників з Українською академією наук
в обсягу історичних наук

Розпочаті від пару літ зносини галицьких учених з Українською академією наук та зв'язаними з нею установами, хоч мали характер здебільша випадковий та неперіодичний, виявили велику користь для обох сторін, – зі зростом і поширенням наукової праці по обох боках кордону показується конечним не тільки інтензивне продовження цієї співпраці, але також уведення її у постійні норми і більш широку систему. Подаємо тут замітки, що торкаються історичних наук.

Історичні установи Української академії наук поділено між два організуючі центри: Історично-філологічний відділ та Історичну секцію (не рахуючи історично-

юридичних комісій Соціально-економічного відділу). З огляду на це, що колись – скорше чи пізніше – ці установи для більшої доцільності праці об'єднуються під одною кермою, – обговорюємо історичні комісії, приналежні до обох центрів, разом і всуміш, даючи поділ тільки відповідно до їх наукових завдань.

I. Культурно-історична комісія, Комісія історичної пісенності, Етнографічна комісія і в решті Комісія для вивчення звичаєвого права збирають матеріал тим самим шляхом анкет і квестіонарів, і можна говорити про них разом. Через те, що ці комісії предметом дослідження вважають всю українську територію і найбільше матеріалу добувають з околиць з консервативним побутом, – дуже важне для них добути контакт з такими закутами, як Карпатські гори, Полісся і Волинь під польською окупацією, що визначаються багатством архаїчних форм і пережитків. Багато тем, що в останні часи розроблювалися нпр. Культурно-історичною комісією, можна б освітлити ще основніше через притягнення свіжого матеріалу з західних земель, – як нпр.: обрядовість хову і випасу худоби (Гуцульщина!), будова житла, обрядовість урожаю, народній сонник і інші. Так само досліді над старецтвом або збірка опришківських пісень, що входять в обсяг дослідів Комісії істор. пісенності. В довоєнні роки центром збірок того рода була Етнографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, завдяки енергії пок. В.Гнатюка; тепер Львівська комісія починає наново працю і – у відповідних відносинах – могла б стати посередником у збірці матеріалів і для київських комісій.

Для цього було б потрібне:

1) постачання до Галичини анкетних листків до різних тем дослідження – у більшому числі примірників, щоби можна роздавати їх між галицьких збирачів;

2) установа окремих стацій для збирання матеріалу в особливо інтересних околицях, нпр. в Жаб'ю для Гуцульщини (є там більше число інтелігентів, що могли б зацікавитися сею роботою), на Бойківщині, Лемківщині, Західнім Поліссю;

3) популяризація і пропаганда робіт комісій в галицькій пресі, – через газетні статті можна б увійти у контакт з невідомими збирачами на провінції.

II. Всеукраїнський археологічний комітет і Археологічна секція (чи існує це?) повинні б звернути пильну увагу на нові галицькі знахідки, зібрані в музеї Наукового товариства ім. Шевченка (дещо також в Національному музеї у Львові). Завдяки систематичним пошукуванням геолога Юрія Полянського на Галицькому Поділлі відкрито більш 30 стоянок палеоліту з різними культурами, що кидають нове світло на найраншу преісторію Підкарпаття, а також зібрано велику силу археологічного матеріалу в епоху неоліту, бронзи, гальштату, римської культури і ин. Бажано було б: 1) відвіданне цих знахідок київськими археологами; 2) фінансова підмога Академії наук на дальші розкопки Ю.Полянського, що веде їх з незвичайною енергією і успіхом. Другий археолог Ярослав Пастернак, ученик Л.Нідерле, розпочинає розкопки з княжої доби. Оба названі дослідники є кустосами Музея Наукового товариства ім. Шевченка і можуть стати зв'язковими між Галичиною та Києвом.

На Західній Волині, на жаль, ніхто не веде праці в цій області; на Холмщині цікавиться археологією учитель Семен Любарський, автор популярних статей про Червень і ин. городи.

В обсягу старшого мистецтва, головню іконописі і архітектури, центром дослідження є тепер Національний музей у Львові, під управою д-ра Іларіона Свенціцького. Основні праці про архітектуру західних земель дає Володимир Січинський. Інвентаризацією галицької мистецької старовини займається теж Микола Голубець у Львові.

III. Археографічна комісія наладила вже зв'язок з галицькими дослідниками і користується їх поміччю у збиранню матеріалу до козацької епохи. Про видання спеціально зах.-українського археографічного матеріалу – див. дальше при Комісії Західньої України.

IV. Порайонні комісії для Правобічної, Лівобічної і Полудневої України могли б добути при допомозі галицьких істориків нераз важні джерела, що переховуються в

галицьких і польських архівах; особливо в часи австрійсько-німецьких і польських наступів на Україну захоплено і перевезено до Галичини і Польщі цілі локальні архіви з Правобережжя. Інвентаризація тих польських "ревіндикацій" може мати велике значіння для порайонних дослідів, що ведуться у Києві. Для прикладу згадаю, що є в Галичині церковні візитації Чигирини і Суботова, старі види і плани міст Східної України, багаті матеріали до історії Поділля і ин.

V. Комісія Західної України має окреме значіння через те, що свої досліді розтягає на Галичину, Зах. Волинь, Холмщину, та бажає стати науковим посередником між Києвом та Львовом. Дотепер – як видно із звітництва – комісія обмежувалась дослідями в обсягу другої половини XIX ст., але діяльність її могла б поширитися також на інші періоди історії західних земель.

Бажано було б змагати до оживлення дослідів біля отсих питань:

1. Археологія – побіч дослідів над доісторичними культурами, що вже ведуться, дуже потрібна інвентаризація й опис городищ в Галичині, на Волині і в Холмщині, особливо ж дослідів давніх столиць, як Володимир на Волині, Червень, Холм, Звенигород біля Львова (дуже багатий пам'ятками), Галич, Теревовля і ин.

2. З західних літописів чекає видання й оброблення Галицько-волинський літопис.

3. З перехідної епохи, по занепаді Галицько-Володимирської держави (2 пол. XIV в.), потрібні досліді над колонізацією і боярством; як підготовна праця потрібний західньо-український дипломатарій XIV–XV в. (як Розова, Укр. грамоти ч. I, доповнені латинськими документами).

4. До економічно-соціальних відносин XVI–XVIII в. важне видання і оброблення люстрацій королівщин (як продовження Жерел до іст. України акад. М. Грушевського); монографії міст; розвиток цехів і ремісничої техніки; господарська політика шляхти на основі інструкцій соймиків, церковні візитації як джерело статистичного опису Галичини XVIII в.

5. Західньо-українські школи від XVI до поч. XIX в.

6. Видання літературних джерел до побуту і історії України – розпочате Михайлом Возняком.

7. Інвентаризація пам'яток мистецтва (архітектура, малярство, гравюра і ин.).

8. Козацька епоха: походи козацьких військ на західні землі Б. Хмельницького (необроблені 1651, 1655), Петра Дорошенка 1672, татарські напади, їх вплив на колонізацію й оборону зах. земель.

9. Політичні змагання шляхти і духовенства XVII–XVIII в. на основі інструкцій соймиків, виступів у варшавському соймі і под.

10. Вік XIX: політичний рух 1848 р.; знесення панщини, справа сервітутів; галицький сойм; участь Галичини у віденському парламенті.

11. Локальна історія – при співучасті місцевих наукових гуртків, що творяться у провінціальних містах (Борщів, Самбір і ин.).

12. Західно-українська історіографія: видання літописів XVI–XVIII в.; галицька, волинська, холмська історіографія XIX ст.

Для доцільної організації дослідів потрібний організаційний центр у Львові, що стояв би у постійних зв'язках з Комісією Західної України у Києві.

VI. Комісія історично-географічного словника для оброблення Галичини, Волині, Холмщини потребує постійних співробітників у Львові. Історично-географічний словник Галичини підготовляє др. Мирон Кордуба.

VII. Комісія біографічного словника увійшла у зв'язки зі Львовом; матеріал з західних земель постачає автор сеї записки.

Львів, у вересні 1928 р.

¹ Крип'якевич І. Записка про кооперацію галицьких дослідників з Українською академією наук в обсягу історичних наук // Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В.Стефаніка. – Архів І.Крип'якевича. – Папка №120 «Міста України XV–XVII ст.». – 4 арк.

² Грушевський М. Три академії // Український історик. – Т.XX. – Ч.2/4. – С.136.

³ Там само. – С.135.

⁴ Там само. – С.136.

⁵ Див.: Одарченко П. Наукова діяльність Української академії наук у роки 1919–1932 (гуманітарні науки за винятком мовознавства) // 125 років київської української академічної традиції 1861–1986. – Нью-Йорк, 1993. – С.18.

⁶ Діяльність Історичної секції Української академії наук та зв'язаних з нею історичних установ // Записки Історично-філологічного відділу. – Кн.ХVII. – К., 1928. – С.ХVII (цит. за: *Винар Л.* Михайло Грушевський і його концепція трьох київських академії // 125 років київської української академічної традиції 1861–1986. – С.307).

⁷ Одну з провідних ролей у науково-дослідній і педагогічній роботі ВУАН відіграла створена за пропозицією М.Грушевського Науково-дослідна кафедра історії України в Києві (секції історії культури, методології і соціологічного обґрунтування історії, соціальної і політичної історії; кабінет примітивної культури, відділ примітивної культури і народної творчості). Кафедра мала на меті: «а) вести науково-дослідчу працю над історією України в зв'язку із загальною історією культури і соціального розвитку; б) підготовувати наукових дослідників у сій спеціальності; в) готувати викладачів для вищих наукових установ в тій же спеціальності» (*Грушевський М.* Науково-дослідча кафедра історії України в Києві // Студії з історії України Науково-дослідчої кафедри історії України в Києві. – Т.1. – К., 1926. – С.ІІІ–ІV). Діяла вона як науково-дослідна і науково-педагогічна установа, обслуговувала вищу школу, добираючи аспірантів.

⁸ М.Грушевський ініціював цілу низку комісій у складі ВУАН: Комісія культурно-історична (М.Грушевський – голова, К.Грушевська – секретар), Археографічна комісія (М.Грушевський – голова, О.Гермайзе – керівник), Комісія старої історії України (М.Грушевський – голова, О.Андріяшев – керівник), Комісія української історіографії (М.Грушевський – голова, Д.Юркевич – секретар), Комісія історичної писемності (М.Грушевський – голова, К.Грушевська – керівник), Комісія нової історії України (М.Грушевський – голова, К.Копержинський – керівник) (див.: *Винар Л.* Михайло Грушевський і його концепція трьох київських академії. – С.307).

⁹ Цит. за: *Папакіна Т.* Комісія дослідження історії Західної України Всеукраїнської академії наук: науково-бібліографічний доробок (1925–1933) // Бібліографічний вісник. – 2001. – №3. – С.36.

¹⁰ Див.: *Юркова О.* Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.С.Грушевського (1924–1930). – К., 1999. – С.54, 56, 327.

¹¹ *Папакіна Т.* Комісія дослідження історії Західної України Всеукраїнської академії наук: науково-бібліографічний доробок (1925–1933). – С.36.

¹² Там само.

¹³ Наскільки серйозно у ВУАН ставилися до комплектування академічної бібліотеки та її роботи загалом свідчить, зокрема, «Коротке звітження про діяльність установ ВУАН за 1928 рік (Звіт неодмінного секретаря Всеукраїнської академії наук академіка О.В.Корчака-Чепурківського)». Всенародна бібліотека ВУАН була «великою установою з окремим бюджетом», існувала при раді ВУАН і стала «поважною установою європейського розмаху», займаючи четверте місце серед великих бібліотек СРСР (див.: *Історія Національної академії наук України 1924–1928: Док. і мат.* – К., 1998. – С.497).

¹⁴ Україна. – 1927. – Кн.5. – С.187.

¹⁵ У зв'язку певними технічними і фінансовими труднощами багато готових матеріалів було опубліковано в інших академічних збірниках Історичної секції (кореспонденція М.Драгоманова з В.Навроцьким, підготовлена до друку К.Студинським, листування І.Франка з В.Левицьким і В.Доманицьким, підготовлене М.Возняком, М.Драгоманова з О.Кістяківським тощо) (див.: *Папакіна Т.* Комісія дослідження історії Західної України Всеукраїнської академії наук: науково-бібліографічний доробок (1925–1933). – С.37–38).

¹⁶ Історія Національної академії наук України. 1924–1928: Док. і мат. – С.497.

¹⁷ Папакіна Т. Комісія дослідження історії Західної України Всеукраїнської академії наук: науково-бібліографічний доробок (1925–1933). – С.38.

¹⁸ Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.) / Упор. Г.Сварник. – Л.; Нью-Йорк, 1998. – С.215 (№253).

¹⁹ Крип'якевич Р. Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич (за матеріалами неопублікованого листування й мемуарів) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, нації, суспільстві. – Л., 2001. – С.336.

²⁰ Рубльов О. Іван Петрович. До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.8. – С.756.

²¹ Детально див.: Автобіографія ув'язненого Валентина Отамановського // Подільська старовина: Зб. наук. пр. – Вінниця, 1993. – С.13–29; Кароєва Л.Р., Шпильова Л.М. Валентин Дмитрович Отамановський // Там само – С.6–13.

²² Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича. Лист №15, 9 жовтня 1928 р. (Київ) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.8. – С.345.

²³ Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.). – С.233 (№276).

²⁴ Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича. Лист №15, 9 жовтня 1928 р. (Київ). – С.345.

²⁵ Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича. Лист №20, 1 січня 1929 р. (Київ). – С.347–348.

²⁶ Папакіна Т. Комісія дослідження історії Західної України Всеукраїнської академії наук: науково-бібліографічний доробок (1925–1933). – С.38.

²⁷ Про книгознавчі зацікавлення І.Крип'якевича детальніше див.: Литвин Т. Книгознавчі зацікавлення Івана Крип'якевича // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.8. – С.922.

²⁸ Крип'якевич Р. Михайло Грушевський та Іван Крип'якевич (за матеріалами неопублікованого листування й мемуарів). – С.336.

²⁹ Рубльов О. Іван Петрович. До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН. – С.754.

³⁰ Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.). – С.228 (№271).

³¹ Там само. – С.235 (№279).

³² Історик згадує лише одну свою доповідь, але в переліку доповідей співробітників ВУАН у новому збірнику документів і матеріалів з історії академії подано кілька. Одна з доповідей І.Крип'якевича («З наукового руху в Галичині») у цьому списку згадується ще під 1928 р. (див.: Історія Національної академії наук України. 1924–1928: Док. і мат. – С.716). Під 1929 р. упорядники видання подають такі доповіді І.Крип'якевича, як «Вільний порт у Старому Бихові 1657 р.», «Головні питання державної організації Хмельниччини» (можливо, саме цей виступ згадує сам І.Крип'якевич), «Полуднева Україна в часи Хмельниччини». За 1930 р. згадується доповідь «Данило Олівеберг – дипломат часів Хмельниччини» (див.: Історія Національної академії наук України, 1929–1933: Док. і мат. – К., 1998. – С.470). Таке датування доповідей викликає додаткові запитання в історії зносин І.Крип'якевича з ВУАН. О.Рубльов вважає це лише помилкою упорядників (див.: Рубльов О. Іван Петрович. До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН. – С.758), хоча, цілком можливо, що ці доповіді, підготовлені львівським дослідником, були зачитані в Києві від його імені, оскільки даних про відвідини І.Крип'якевичем Києва ані в 1928 р., ані в 1930 р. ми не маємо.

³³ Крип'якевич І. Із спогадів // Український історик. – Т.30. – Ч.116/119. – 1993. – С.174–176.

³⁴ Можливо, саме такі зустрічі і породили інтерес львівського історика до минулого українських міст і їх правового статусу, що відобразилося в його окремих статтях та чернеткових записах (очевидно, І.Крип'якевич подумував над підготовкою окремої монографії), що нині зберігаються у сімейному архіві родини Крип'якевичів.

³⁵ Крип'якевич І. Із спогадів. – С.176.

³⁶ Юркова О. Діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М.Грушевського (1924–1930 рр.). – С.110.

³⁷ Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича. Лист №15, 9 жовтня 1928 р. (Київ). – С.345.

³⁸ Стеблій Ф. Збірник *Західна Україна* – нездійснений проект М.Грушевського й І.Крип'якевича // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Вип.8. – С.765.

³⁹ Там само. – С.766–767.

⁴⁰ Там само. – С.771. Про роботу над ним М.Грушевський згадує в одному зі своїх листів до І.Крип'якевича, змальовуючи досить нерадісні перспективи для порайонних комісій: «Думаю, що до вересня він буде закінчений друком; не буде він такий гарний, як попередні – київський і чернігівський, але нехай *вийде, який може*; Ви, мабуть, знаєте, що вже тої Комісії Полуд[невої] України нема, і взагалі порайонних комісій не має бути» (Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича. Лист №40, 14 червня 1930 р. (Київ). – С.356).

⁴¹ Одарченко П. Наукова діяльність Української академії наук у роки 1919–1932 (гуманітарні науки за винятком мовознавства). – С.25.

⁴² Листи М.Грушевського до І.Крип'якевича. Лист №41, 5 серпня 1930 р. (Київ). – С.357.

⁴³ Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.). – С.244 (№297).

⁴⁴ Детально див.: Стеблій Ф. Збірник *Західна Україна* – нездійснений проект М.Грушевського й І.Крип'якевича. – С.765–778.

⁴⁵ Одарченко П. Наукова діяльність Української академії наук у роки 1919–1932 (гуманітарні науки за винятком мовознавства). – С.26.

⁴⁶ Рубльов О. Іван Петрович. До історії співпраці Івана Крип'якевича з установами ВУАН. – С.762–763.

⁴⁷ Папакіна Т. Комісія дослідження історії Західної України Всеукраїнської академії наук: науково-бібліографічний доробок (1925–1933). – С.39.

⁴⁸ Стеблій Ф. Збірник *Західна Україна* – нездійснений проект М.Грушевського й І.Крип'якевича. – С.774.

⁴⁹ Винар Л. Михайло Грушевський і його концепція трьох київських академій. – С.310–311, 313.

⁵⁰ Стеблій Ф. Збірник *Західна Україна* – нездійснений проект М.Грушевського й І.Крип'якевича. – С.776.

⁵¹ З минулого Жовкви. – Жовква, 1930. – 36 с.; З історії Жовкви // *Життя і знання*. – 1932 – №13–15; 1933 – №1; Княжий Самбір і Самбірська волость // *Літопис Бойківщини*. – 1938. – №10. – С.26–33; Старий Холм (сторіччя XVI–XVIII) // *Краківські вісті*. – 1943. – Ч.110, 26 травня та ін.

In 1928 Ivan Krypiakievych sent a note to Mykhailo Hrushevs'kyi, in which he state the broad cooperation program of collaboration between Galician researchers and AUAS in the field of historical sciences (document published in the article). Prehistory of this project, its content and implementation attempts are examined against the background of the history of cooperation between the AUAS Historical Section and western-Ukrainian scientists. As a result of repression in early 1930s most of I.Krypiakievych and M.Hrushevs'kyi intentions, in particular, the idea of Galician research group in the AUAS system, were never implemented.